

Bidrag till kännedomen om biologin för några svenska cerambycider

Av

STIG LUNDBERG

1. *Ergates faber* L.

Denna art är ej ovanlig på Gotska Sandön och förekommer dessutom på Fårön. Sedan gammalt är arten även känd från Blekinge och Skåne, varifrån dock mig veterligt inga nyare fynd föreligger. Enstaka exemplar har även påträffats på Gotland på själva huvudön bl.a. vid Visby. I Sverige är arten endast konstaterad i tall och Reitter upptar likaså endast tall från Tyskland.

Vid ett besök i maj 1963 på Torsburgen ca 4 mil SO Visby påträffades dock starka angrepp av *Ergates faber* i granstubbar (Fig. 1). Dessa stod starkt sol-exponerade på sluttningen till den gamla försvarsmuren och härhörde från avverkning av granar för friläggning av denna mur. I gnagmjölet fanns bl.a. talrikt med larver av *Pseudocistela ceramboides* L., vilken art normalt lever i lövträd, men tidigare konstaterats i tallstubbar (bl.a. Ent. tidskr. 1957, sid. 278—279). Angrepp av *Ergates faber* i granstubbar har även konstaterats på kronoparken Häftings på norra Gotland hösten 1963 (K. E. Andersson och B. Mineur).

2. *Leptura sexguttata* F.

Skalbaggsamlarna har i allmänhet intresserat sig för de oftast stora och paranta långhorningarna, kanske mer än för övriga skalbaggsfamiljer, varför det endast återstår ett fåtal arter, vars biologi ej avklarats. Man tycker därför kanske att det är särskilt spännande, när man kommer någon av dessa arter på spåret.

Under jakt efter *Phryganophilus ruficollis* F. på den ö vid Båtfors intill Älvkarleby, där Thure Palm hittade denna sällsynthet för ca 25 år sedan, undersökte jag den 27 april 1963 bl.a. en gammal eklåga (Fig. 2) liggande i skuggigt läge. Veden var helt barkfri och starkt uttorkad, hård, delvis angripen av storfläckig vitröta. Flyghål visade att något kläckts ur lågan. Hade inte väntat mig att finna något, eftersom angreppet såg gammalt ut, men när jag högg i veden erhöles larver av en cerambycid och genom uteslutningsmetoden kom jag fram till att det måste vara fråga om *Leptura sexguttata*, vilken av Palm tagits i blommor på denna lokal, f.ö. den enda kända

Fig. 1. Angrepp av *Ergates faber* L. i granstubble. Gtl., Torsburgen, maj 1963. Foto: S. Lundberg.

för arten i Uppland. Några larver och bitar av veden togs hem för kläckning. En larv förpuppades den 2 maj och kläcktes den 16 maj. Samma dag erhöles också 4 imagines ur vedbitarna samtida mycket riktigt, som jag gissat, *Leptura sexguttata*. Angrepp påträffades förutom i den aktuella lågan även i liknande i närheten. Till och med en, som låg helt övervuxen av ris och mossa, innehöll larver. Angreppsbilden påminde om övriga *Leptura*-arters. (Fig. 3). Angreppen var starkt koncentrerade och genom larvgnagen omvandlades veden till ett rödbrunt mjöl. Förpuppningen ägde rum strax under ytan och utgångshålet var vanligen förberett. Arten torde ej vara någon sällsynthet på lokalen ifråga, men en förutsättning är att vindfällda träd, grenar o.d. får ligga kvar tillräckligt länge så att lämplig konsistens på veden uppkommer. Av larvfynd att döma är utvecklingstiden minst 2, möjligen 3 år.

Fig. 2. Ekgren med angrepp av *Leptura sexguttata* F. Upl., Båtfors, 27.4.63. Foto: S. Lundberg.

Fig. 3. Larvgångar av *Leptura sexguttata* F. i ekved, Upl., Båtfors, 27.4.63. Foto: S. Lundberg.

Starka angrepp av *Leptura sexguttata* konstaterades den 20 april 1964 vid Hornsö i Småland och likaså i en ekgren i Skåralidsravinen i Skåne den 23 april 1964, i båda fallen i ekved med samma konsistens.

3. *Judolia sexmaculata* L.

Biologin för denna i nästan hela landet vanliga långhorning är ofullständigt känd. I Ent. tidskr. 1955 (sid. 166) har jag berättat om fyndet av en död imago i en granstubbe. En puppa har kläckts av J. Höjer, hittad löst liggande under mossan på en granstubbe; N. Höglund har kläckt arten ur gran och Gaunitz har tillvaratagit larver av denna art ur gran, samtliga dessa uppgifter är mig veterligen ej publicerade.

Under traktorkörning vid Högsböle, Piteå hösten 1963 bröts bl.a. en ca 1 dm grov granstubbe upp och i rotpartiet på denna under förnaskiktet iaktogs starka angrepp av en långhorning. Stubben härrörde från en avverkning ca 5 år tidigare och stod i starkt skuggigt läge. Konsistensen på veden var mycket blöt och splinten starkt sönderäten. Larverna, som påminde om *Leptura inexpectata/sanguinolenta*-larverna, men var starkare kitiniserade, levde i gränsskiktet mellan gnagmjölet och kärnan. Stubben medtogs hem och fördes in i rumsvärme den 10 januari 1964. Kläckningen resulterade i *Judolia sexmaculata*; den första kröp fram den 3 och den sista den 14 februari.

En bidragande orsak till att biologin tidigare förbisetts är sannolikt den att utvecklingen normalt torde försiggå i rotpartiet på granstubbar under förnaskiktet.

4. *Rhopalopus femoratus* L.

I Ent. tidskr. 1957 (sid. 48—51) skriver T. Palm om kläckningen av denna vackra långhorning ur en torkande ekgren och i Opuscula Entomologica

Fig. 4. Den torkande toppen av ek med angrepp av *Rhopalopus femoratus* L. Öl., Borga hage, augusti 1963. Foto: S. Lundberg.

1961 (sid. 205) T.-E. Leiler om kläckningar av samma art ur såväl en ekstolpe som en hasselstam.

Vid besök på Öland hösten 1963 var jag inställd på att leta reda på arten och koncentrerade först mitt letande på ek. Lyckades vid Borga hage intill Borgholm också hitta arten i den döda toppen av en liten, starkt solexponerad ek (Fig. 4). På den ungefär 1 m långa toppdelen fanns 3 kläckhål; i ett av dessa satt en död imago. Några färskare angrepp kunde jag ej upptäcka, men flyghål i en hasselgrupp intill visade att ett stort antal imagines kläckts där. Liknande hasselgrupper undersöktes vid Strandtorp, där det visade sig vara ren massförekomst av *Rhopalopus femoratus*. Angreppen var koncentre-

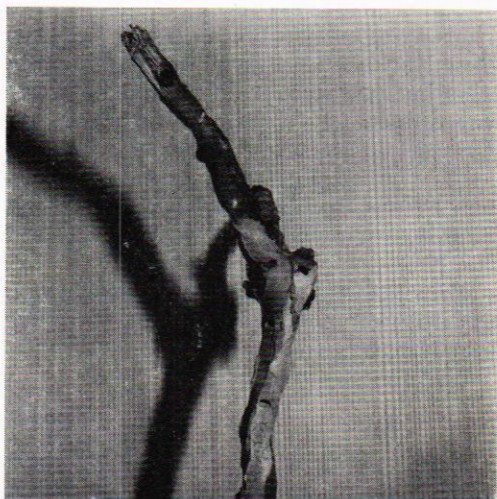

Fig. 5. Hasselgren med angrepp av *Rhopalopus femoratus* L., Öl., Borga hage, augusti 1963. Barken avskalad. Foto: S. Lundberg.

Fig. 6. Ekgren med flyghål av *Anaethetis testacea* F., Sm., Emmaboda-trakten 21.5. 64. Foto. S. Lundberg.

rade till färskt avdöende hasselstammar i främst centrum av hasselgrupperna. Larvgångarna slingrade fram under barken med skarpt markerade fåror i splinten. Den fullväxta larven äter sig in i veden och anlägger en puppkammare ofta strax under splintytan. Imagon kryper ut genom ingångshålet för larven och äter sig vidare ut genom barken. Detta utgångshål i barken, som är karaktäristiskt tillplattat, är oftast förberett och i några fall hade larven till och med ätit sig helt ut genom barken och stoppat till utgångshålet med gnagspån. Angreppet i hasselstammarna var i allmänhet koncentrerade till toppdelarna och grenspetsarna ofta starkt koncentrerade. I ett fall kläcktes sålunda ur en grenklyka ca 2 dm lång och 1 cm grov ej mindre än 10 imagines (Fig. 5). Förutom larverna i puppkammarna fanns även halvväxta larver, varför utvecklingen tydligare är 2-årig. Ur materialet, som togs in i rumsvärme den 10 januari 1964 kläcktes det 1:a exemplaret den 31 januari. I hasselstammarna fanns dessutom bl.a. *Mesosa nebulosa* F., *Clytus arietis* L., *Pogonochaerus hispidus* L., *Oberea linearis* L. samt *Hedobia imperialis* L. Angrepp av arten iaktogs senare på flera ställen i Halltorp, Strandtorp och Borga hage och arten tycks i dessa områden inte vara någon större sällsynthet.

5. *Anaethetis testacea* F.

I Opuscula Entomologica 1960, sid. 231 beskriver Gunnar Dahlgren det intressanta fyndet sommaren 1960 av den för Norden nya långhorningen *Anaethetis testacea* F i närheten av Emmaboda i Småland. Dahlgren sökte återfinna arten bl.a. 1963 vid ett par besök på lokalen, men misslyckades. Under en entomologisk resa i april 1964 i Småland och Skåne, som jag gjorde i sällskap med Stig Aderbratt (Västerås), passade vi på att besöka lokalen vid Emmaboda med Dahlgren som ciceron närmast för att söka återfinna *Anaethetis* och om möjligt söka klara av biologin. Vi lyckades dock inte hitta några säkra angrepp.

Fig. 7. Lokal för *Anaesthetis testacea* F., som påträffades dels i avtorkande kvist i ekbusken i bildens mitt dels i kvistar liggande på marken under busken, Sm., Emmaboda-trakten 21.5.64. Foto: S. Lundberg.

Kvällen den 21 maj 1964 gjorde jag ett nyss försök varvid jag hade bättre tur. I en avtorkande smal ekgren hittade jag först en *Anaesthetis*-larv något liknande *Oberea linearis*-larven såväl till utseendet som levnadssättet. Den hade delvis urholkat ekgrenen och förflyttade sig raskt i gången, som var öppen ca 5 cm. Några ytterligare färskare angrepp i avtorkande grenar kunde jag inte hitta, men vid undersökning av en kvisthög, som låg under eken, hittades massaangrepp i torra ekkvistar. Angreppen förekom i ris från ca 0,5 upp till drygt 1,5 cm grovlek och gångarna slingrade fram längs grenarna, ofta ytligt under barken. Gångarna, ofta ett par decimeter långa, var fyllda med hårt packat gnagmjöl så när som de sista centimetrarna, som var öppna. Pupp-kammaren avskärmades från den öppna gången av en tuss av gnagspån och utgångshålet var förberett ut till barken eller om kvisten var barkfallen så att endast ett mycket tunt skikt återstod att gnaga sig genom. Kvistarna var starkt söndergnagda och i de grövre kvistarna slingrade larvgångarna om varandra och flyghålen låg ofta flera intill varandra. Flyghålet är cirkelrunt (Fig. 6). Äggläggning försiggår tydligen flera år i rad, eftersom man samtidigt kan hitta gamla flyghål, puppor och halvväxta larver i samma kvist. De larvgångar, som gick ytligt under barken, påminde något om *Phymatodes alni*-gångar. I flertalet grenar hittades endast gamla angrepp, men några larver, flera puppor, en fjolårsimago samt t.o.m. en fullt utfärgad imago påträffades den 21 maj. Av larvfynden att döma är utvecklingen 2-årig. Såväl riset som eken med den avtorkande angräpnade grenen var starkt solexponerade i sydvästsluttning och lokalen bestod av en åker med stenrosen, på vilka bl.a. småekar, ask- och hasselgrupper växte (Fig. 7). Troligen utgör arten en relik liknande *Phymatodes pusillus* och *Exocentrus adpersus* och sannolikt kan man hitta arten på liknande lokaler i solexponerade ekkvistar i sydöstra Småland.

I detta sammanhang vill jag passa på att tacka Gunnar Dahlgren för vänligheten att förevisa lokalen.